

1.ULUSAL AKVARYUM BALIKÇILIĞI VE SORUNLARI ÇALIŞTAYI

SONUÇ BİLDİRGESİ

1. Bu gün akvaryum hobisi balık ve ilgili destek elemanları ile birlikte yıllık 15-25 milyar \$ lık değişen ticaret hacmine sahip büyük bir sektördür. Amerika, Avrupa ve Japonya en büyük pazarlardır. Ülkemiz, akvaryum balıkları yetiştiriciliğinde iklim koşulları ve Avrupa pazarına yakın olma avantajlarına rağmen bu potansiyeli hemen hemen hiç kullanmamaktadır. Bu amaçla akvaryum balıkları üretiminin özendirilmesi, teşvik edilmesi ve konu ile ilgili yasal mevzuatların makul ve rafine seviyede düzenlenmesi kanımızca yerinde olacaktır.
2. Mevcut yasal düzenlemeler incelendiğinde akvaryum balıkları üretimi: ön izin, proje kapasite, proje onay, anaç ile yumurta ithalatı gereksinimleri toplamda 44 kalem müracaat ve onayı gerektirmektedir. Ayrıca diğer kurum ve kuruluş mevzuatları ile çakışmalar ve mevcut mevzuatın yorumlanmasında uygulayıcılar arasındaki farklılıklar nedeniyle, üreticilerin ruhsatlandırılması işlemleri istendiği ölçüde gerçekleştirilememektedir.
3. Ülkemizde ticari boyut ve kapasitede akvaryum balıkları üretimi yapan kayıtlı ve ruhsatlı 13 işletme bulunmaktadır. Bu sayının toplamda yaklaşık 30 adet olduğu tahmin edilmektedir. Sistem dışında kalan bu işletmelerin kayıtlı ekonomiye kazandırılması ve sağlıklı veriler elde edilmesi adına bürokratik işlemlerin yeniden gözden geçirilmesi ve revize edilmesi gerekmektedir. Mevzuatın getirdiği sıkıntıların sonucunda ruhsat alamamış veya ruhsat başvurusunda bulunmamış bazı işletmeler tarafından, yasal sınırlar içerisinde kalabilmek ve “kötü niyetli” olarak değerlendirilmemek adına maliye kayıtlarını yaptırdıkları ve satış işlemlerini faturalı olarak düzenledikleri, vergi verdikleri ancak işletmelerine ruhsat alamayacakları inancını taşıdıkları ifade edilmiştir.
4. Akvaryum balıkları yetiştiriciliği, tamamıyla tarımsal bir faaliyet iken bu kapsam dışında değerlendirilmesi, beraberinde bir dizi sorunlara neden olmaktadır. Akvaryum balık çiftliklerinin en önemli ögesi su ve elektriktir. Mevcut yer altı ve yer üstü su kaynaklarının sektör tarafından kullanımında DSİ, elektrik kullanımı ve fiyatlandırmada ise TEDAŞ ile mevzuat kaynaklı problemler yaşanabilmektedir. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı nezdinde diğer bakanlık ve kuruluşlarla (İçişleri Bakanlığı, DSİ, TEDAŞ vb) iletişime geçilerek iş tanımının “Tarımsal Faaliyet” kapsamında değerlendirilmesi ile bu sorunlar kendiliğinden çözümlenebilecek düzeydedir.
5. Akvaryum (süs) balıkları ve sucul süs bitkileri gibi üretimin yapıldığı bir alanda, yeterli düzeyde açık, anlaşılır ve yoruma yer bırakmayacak bir mevzuat düzenlemesi bulunmamaktadır. 29 Haziran 2004 tarih ve 25507 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan “Su Ürünleri Yetiştiriciliği Yönetmeliği’nin hiçbir yerinde “akvaryum/süs balıkları” terimi geçmemektedir. Akvaryum balıklarına yönelik mevzuatın, “Ev ve Süs Hayvanları Satış, Barınma ve Eğitim Yerlerinin Kuruluş, Açılış, Ruhsat, Çalışma ve Denetleme Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik” te olduğu gibi satışa yönelik düzenlendiği, üretim faaliyetlerine ilişkin mevzuat düzenlemesi gerçekleştirilmediği görülmektedir. Kapalı veya açık ortam veya alanlarda akvaryum balık ve bitki yetiştiriciliğini içeren ve diğer kurum ve kuruluşlar ile de görüş birliği içerisinde

hazırlanmış “Akvaryum Balıkları/Canlıları ve Akvaryum Süs Bitkileri Yönetmeliği”ne önemli derecede ihtiyaç bulunmaktadır.

6. Akvaryum Balıkları Satış Yerlerine İlişkin Mevzuat; “5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu” ile “Ev ve Süs Hayvanlarının Üretim, Satış, Barınma ve Eğitim Yerleri Hakkındaki Yönetmelik” kapsamında; gerçek ve tüzel kişiler tarafından ev ve süs hayvanları için açılacak olan üretim, satış ve eğitim yerleri ile belli süreler barındırılacağı yerleri kapsamaktadır. Bu uygulama ile akvaryum balık satış yerlerine “Veteriner İş Yeri Hekimliği” zorunluluğu getirilmiştir. Türk Veteriner Hekimleri Birliği tarafından çalışma usul ve esaslarının belirlendiği bu yenilikten sonra, pratikte birçok küçük ölçekli pet işyerinin kapandığı gözlenmiştir. Bunun başlıca sebebi, Veteriner Hekim Odaları tarafından belirlenen ve TVHB’nce onaylanan “sözleşmeye esas asgari ücret” tutarının, küçük ölçekli işletmelerce “karşılanamaz” nitelikte bulunmasıdır. Ayrıca, akvaryum satış işletmeleri yaptıkları sözleşme ve ödedikleri ücret karşılığı olarak elde ettikleri faydanın yetersizliğinden yakınmaktadır. Bu tip iş yerleri üretici veya yurt dışı tedarikçi firmaların hobicisi ile bağlantısını sağlayan son ve en önemli halkasını oluşturmaktadır. Bu tip iş yerlerinin kapanması sektörün büyük zarar görmesine hatta yok olmasına kadar gidecek süreçlere neden olabilir. Konunun, paydaşların (üniversiteler, meslek odaları, üreticiler, toptancılar, perakendeciler) da görüşleri alınarak yeniden ele alınmasında yarar görülmektedir.
7. Ev ve süs hayvanları satmak isteyen ve bu konuda iş yeri müracaatında bulunan kişiler “Ustalık Belgesi (Evcil hayvan satış belgesi)” almak zorundadır. Ancak bu belge yerel yönetimlerin düzenlediği 1 günlük eğitim veya kurs sonunda verilmektedir. Bu eğitimin ilgili Bakanlık tarafından gerekirse üniversite ile işbirliği çerçevesinde oluşturulacak bir eğitim komisyonu tarafından teorik ve uygulamalı olarak, en az 2 hafta süreli eğitim sonunda verilmesi önerilmiştir. Aynı sürece “Üretici Ruhsatı” başvurusu yapan kişiler de dahil edilebilir.
8. Ülkemizde akvaryum balıkları konusunda referans olabilecek, ülke şartlarına uygun türlerin tespitinde, üreticilere sertifikalı damızlık temininde, gerekli görüldüğünde bilgilendirme toplantıları düzenleyebilecek ve üreticiler ile bir araya gelebilecekleri, ulusal veya uluslararası organizasyon yetisine sahip, akvaryum balıkları ve bitkileri konusunda ar-ge çalışmaları yapabilecek bir kurum veya kuruluşun eksikliği söz konusudur. Bu konuda çalışma ve faaliyetleri olan ve ulusal anlamda böyle bir ilk çalışmaya ev sahipliği yapan “Akdeniz Su Ürünleri Araştırma, Üretme ve Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü” biriminin en uygun yer olduğu dile getirilmiştir
9. Gümrük Sınır Kontrol noktalarında Veteriner Hekimler ile Su Ürünleri Mühendislerinin birlikte çalışmaları zaman zaman sektörde yer alan tür ve canlılara özgü uygulama ve gereksinim konularında karşılaşılan sorunları azaltabileceği görüşü paylaşılmıştır.
10. Akvaryum balıklarının ithalatı öncesinde istenilen “Kontrol Belgesi” ile ithalat gününden önce istenilen “Veteriner Giriş Belgesi (VGB)” aynı prosedürleri içermektedir. Dolayısı ile kontrol belgesi gerekliliğini yitirmektedir. İthalatın büyük bir oranda Uzakdoğu Ülkelerinden yapıldığı göz önünde bulundurulduğunda bu ülke orijinli uçuşların İstanbul iniş saatleri genellikle 05:00-06:00 saatlerinde olmaktadır. Yetkili elemanların işe başlama saatleri ve Gümrüklerce istenen “ Özet Beyan” uygulaması sonucunda en iyimser olasılıkla balıklar 12:00-13:00 saatlerinde teslim

alınabilmektedir. Yaklaşık 36 saatlik süreci barındıran akvaryum balıkları ithalatında sona yaklaşıldıkça saatlerin, hatta dakikaların ne denli önemli olacağı ortadadır. Bu nedenle Akvaryum Balıklarının İthalatının Özet Beyan Sistemi kapsamı dışında ele alınması sorunun çözümünde etkili rol oynayacaktır.

11. Yasa dışı balık hareketlerinin önlenmesi hem su hayvanları ve sucul kaynakların, hem de yasal sınırlar içinde faaliyet gösteren işletmelerin korunması açısından önem arz etmektedir. Başta Suriye'den gelen hastalıklı ve gümrüksüz balıkların, yurdumuza girmesi engellenmeli, bu kaçakçılığı iş edinmiş kişilere gerekli cezaların verilmesi gerekmektedir. Bu ve bunun gibi balıkları arabalarına koyup, sağlıksız şartlarda akvaryumcuların kapısına kadar götüren, hiçbir vergi mükellefi olmayan kişilere ve bunu alan akvaryum dükkânlarına ağır cezalar konup, caydırıcılığı sağlanmalıdır.
12. Halk akvaryumları büyük, farklı ve sürekli gelişen tür çeşitliliğine sahip işletmeler olup, turizm faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi, farklı türdeki canlıların görülebilmesi, çevreye duyarlılığın artırılması ve bilimsel çalışmalara katkı anlamında çok önemli misyonları vardır. Bu gün dünyada 725 adet halk akvaryumu bulunmaktadır. Türkiye'de ilk halk akvaryumu 2009 yılında açılmasına karşın 2014 yılında bu rakam 7'ye ulaşmıştır. Sergilenen türlerin başında kendi coğrafyamızda dağılım gösteren yerel türler gelmektedir. Bununla birlikte özellikle tür temini ve transferi ile ilgili sorunlar ile karşılaşılmaktadır. Bu konuda maalesef hiçbir yasal düzenleme mevcut değildir. Özellikle avlanması yasak olsa bile kamu yararı adına tanıtım ve sergilenecek türler veya diğer canlılar ile doğadan temini, hayvan refahı ve transferi konularında acilen yasal düzenlemelerin oluşturulması gerekmektedir.
13. Akvaryum balıkları/canlıları/bitkileri üreticileri, yasal nitelik kazanamadıkları için örgütlenmede de sorunlar yaşamaktadır. Ticari pek çok faaliyette olduğu gibi, bu sektörde de gelişim ve otokontrol için örgütlenme ihtiyacı vardır. Sosyal ağlarda ve internet ortamında, amatör ruha sahip akuaristlerin veya üretici pozisyonundaki kişilerin başlangıçta iyi niyet çerçevesinde oluşturdukları pek çok site bulunmakla birlikte, yeterli ve güvenilir bilgi kaynaklarının çok küçük bir sayıda olduğu değerlendirilmektedir. Bu nedenle akademisyenler ve sektör temsilcilerinin bir arada organize edeceği, denetleyeceği ve dileyen herkesin bilgi paylaşımında bulunabileceği bir "sanal örgütlenme" ihtiyacı vardır.
14. Akvaryum hobisi; günlük yaşamın sorunlarından kaçabilmek ve oluşan stresin hafifletilmesi faydalarının yanı sıra deniz ve tatlı su ekosistemi hakkında bilgi sahibi olmamıza da yardımcı olmaktadır. Günümüz insanının ve özellikle de gençliğinin teknolojiye olan bağımlılığının her geçen gün artması, beraberinde sorunlar yaşanması sosyal hayatın en önemli sorunlarının başında gelmektedir. Gençlerin boş vakitlerinin büyük bir kesimini bilgisayar ve cep telefonu ile geçirdiği günümüzde çevreye duyarlı, doğayı bilen ve doğa ile barışık nesiller yetiştirme adına özellikle hedef kitle olarak ilkokulların seçileceği akvaryum hobisinin tanıtılacağı ve sevdireceği sosyal projelerin hayata geçirilmesi gerektiği ileri sürülmüştür.
15. Birincisi gerçekleştirilen bu çalıştayın, her yıl halkın da katılımına olanak sağlayacak etkinlikleri içinde barındıran uygulamalar ile tekrarlanmasının son derece faydalı olacağı dile getirilmiştir.

16. Ülkemizde özellikle 1985 yılından sonra çok sayıda ve türde akvaryum balığının ithalatı başlamıştır. Yeni türlerin görülmeye başlaması, akvaryum severlerin oldukça ilgisini çekmiş ve sektörün canlanmasına büyük katkı sağlamıştır. Buna karşın egzotik türler ile birlikte hayvan refahı ve sağlığı gibi konular da gündeme gelmeye başlamıştır. Bunun sonucunda, yerli üreticiler arasında akvaryum balıklarının ithalatının yasaklanmasına kadar radikal görüşler tartışılmaya başlamıştır. Aslında bu konu sadece bizim ülkemizde tartışılan bir konu olmayıp birçok gelişmiş ülkenin gündeminde de yer almaktadır. Bazı görüşlerde yer alan, “ithal balık gümrüklerde kurulacak karantinelerde tutulduktan sonra firmalara teslim edilsin” yaklaşımının dünyada uygulamaya dönük karşılığı yoktur. Ancak, akvaryum severlerin farklı tür taleplerini karşılamak, kaliteli damızlık temini ve iç piyasada rekabet ortamı oluşturmak adına, akvaryum balıklarının ithalatının yapılması gerekliliği yanında sağlıklı ve doğal stoklarımıza zarar vermeyecek ithalatın yapılması da kaçınılmazdır. Bu amaçla ithalatçı firmalara; dünya çapında akredite olmuş firmalardan akvaryum balıklarının ithalatına izin verilebilir, uluslar arası standartlara göre en az 3 hafta karantina uygulaması görmüş ve belgelenmiş balıkların ithalatına izin verilebilir, sadece kendi işletmelerinde karantina bölümü olan firmalara akvaryum balıkları ithalatı izni verilebilir ya da kendi bünyelerinde karantina bölümü bulunan işletmelere vergi indirimleri ve bazı muafiyetler sağlanarak karantina uygulaması özendirilebilir.
17. Su ürünleri alanında eğitim veren meslek lisesinden üniversiteye kadar tüm kurumlarda, akvaryum balıkları/canlıları/bitkileri konusu gerek ders saati (teorik) gerekse uygulama noktasında yeterli düzeyde ele alınmamaktadır. Konusunda uzman eleman eksikliği, girişimcilik ruhu ile sektörün üretim ayağına yatırım yapacak kişilerin önünde büyük bir engel oluşturmaktadır. Bu nedenle üretim yapan kişilerin neredeyse tamamı, kendi kişisel tecrübelerini sahaya aktaran üreticiler konumundadır.